

pozna luč se odbija od navideznih sten
in igre praznine — vse police so
strte, brez okraskov, kakor oropane.

Obrazi tonejo in valovijo,
in senca deklice, ki se porcelanasta smehlja,
se daljša in zgublja za vogalom: v sanjah.

Noč in strah se zlijeta v šum,
nato sem steklo in prah,
nato me oklene vročica.

Nada
Matičič

Kadar veter poje

Čakam na Bontempa. Na otoku ni nikogar več. Odšla je tudi ribiška družina. Andrina s svojimi rakci in jastogi, Tonko s tisto brazgotino od oslovega udarca, stari Luka z mrežami in Jakina s posodami. Odropotali so s starim čolnom in pustili so mi mačko, da me brani pred mišmi.

Ko so odhajali, sem stekla na pečine in baba Jakina mi je pomahala z robcem. Ko so se skrili za rtičem, sem splezala na skale. Bili so

globoko spodaj in zdelo se je, da se komaj premikajo. Tisti rdeči in razcefrani Tonkov slamnik je bil edino znamenje življenja v neskončnem mirovanju vode. Tonko je dvignil slamnik. Še enkrat. Potem so izginili za poslednji rtič.

Ni mi vseeno, da so odšli. Pravzaprav sem si želela, da bi jih ne bilo, ko me je pred mesecem pripeljal sem Bontempo. To spoznanje me je zdaj presenetilo.

Sicer pa imam še sivega osla. Poslednjega od treh, ki so jih pred tremi leti pripeljali sem stari ljudje z naseljenega otoka. Pripeljali so jih zato, ker jih niso hoteli ubiti, preživljati pa jih tudi ne morejo več, ker so stari in nimajo nikogar, da bi še delal namesto njih. Dva rjava osla sta že poginila in Tonko in Luka sta ju zakopala. Nad borovim gozdom so ljudje napravili zbiralnik za vodo s koritom. Zato osla nista umrla zaradi žeje in lakote. Umrla sta od starosti ali pa od česa drugega.

Sivca v zalivu ni bilo. Po navadi se je pasel v majhnem zalivu, tam, kamor ribiči ne zahajajo. Tam je voda temna in prazna, obala je pusta, poraščena z nizkim, neprehodnim brinjem. Ne vem, zakaj tu najraje postopa. Več ur nepremično strmi prek grmov z bistrimi, globokimi in žalostnimi očmi na morje, ki ga nikjer več ne obkroža kopno.

Pozno popoldne sem ga našla na visoki obali nad stenami. Ležal je vznak, mrtev. Poginil je torej tu, na južni obali, ki je obrnjena proti naseljenemu otoku, proti njegovi domovini.

Mačk nisem nikoli marala. A ko se je siva muca nenadoma priklatila od nekad in se podrgnila ob mojih nogah, sem jo vzela v naročje. Zažmrkala je od zadovoljstva in se mi stisnila k prsim.

Zdaj tudi sivca ni več in to mi še malo ni vseeno. Kaj naj počnem? Bontempo me je res dobro založil s hrano in pijačo. Mačka lovi miši, šotor me varuje pred komarji. Kaj naj počnem zdaj, ko je tudi sivec odšel? S kom naj se pogovarjam?

Pokopati ga ne morem. Ne morem ga dvigniti in vreči v morje. Sicer ga bo pa morje samo pokopalo.

Čakam. Prisluškujem. Zeleni otočki se črtkajo v sinji sivini daleč onstran morja na ravnem obzorju. Morje je mirno, premirno. Morda počasi prihaja jugo? In potem Bontempo ne bo mogel priti.

Prisluškujem. Ne glasu ne čolna na obzorju. In nenadoma se v tihi neizmernosti razpredejo zvoki maestrala.

Pojem ti, zato ker me poslušáš. O človek, pojem ti o prostranstvih želja in neskončnih labirintih sanj. Poslušaj, kako šepetam z vodo in mrmram z bori, kako se poigram z barvo svetlobe na oleandrovcih, kako te pahljam s cipresami in šelestim z nežnimi vodno zelenimi travami. Glej prosojni zrak, ki ga razsevam z mavričnimi utripi. Božam ti kožo na licih in rokah, razpredam ti lase z razposajeno igro. Lovim se med debli starih in mladih borov, vzdigujem njih prah in ga nosim morju naproti. Pomešam ga s slanimi kapljami in vročimi žarki in lijem nate pradišave, da te uspavajo v omamljivem nihanju. Jemljem te v svoje naročje, zibljem ti uspavalni napoj iz najslajših strun. Jemljem te in tvoje tkivo prepojim z vonjem smole in medu, z dišavami čaš že odmirajočega cvetja rožmarinovca. Spremešam sol morja s sokovi borov in dihom razbeljenih peščin in zaplavaš z menoj v neskončen prostor pozabe. Prinesem ti jokajoča galeba in njun blebetav pogovor. Morda poslednji krik umirajočega osla kje na samotnem obrežju. Iz vročega zelenja dvigujem čričkove žagajoče napeve.

Poslušaj valove, ki ti jih nosim iz daljav: kako zapoje ob tvoji obali, kako zapluskajo vanjo, kako šepetajo s peskom, klokotajo skozi skale, se zaženo čeznje in se spet umikajo.

Poslušaj, ki slišiš, in blagor tebi! Zdaj te potrosim z iglicami bora, zdaj te poškopim z morjem. Zapri oči in poslušaj najlepšo pesem vseh pesmi, to je moja pesem.

Ko me je bil Bontempo odložil na tej obali, sem mu bila zelo hvaležna. Rešil me je množice smešnih povprečnežev z jahtami, gliserji, podvodnim

lovom, rešil me je obrežja mrgolečih teles, hotelov, promenadne maškarade, objestnega hrupa, ki je preplavilo obalo in seglo v stare, rušeče se kočje po zapuščenih bregovih, v nekoč ponosne hiše z mogočnimi dimniki in zdaj ugaslimi ognjišči, kot bi se posmehovalo praznim poljem, podivjanim nasadom . . .

Najprej sem zagledala osla. Stal je v senci ogromnega bora in me gledal. Bil je ves siv, velik in močan. Nepremično me je gledal. Kakšno brezobzirno zaničevanje, kakšen viden prezir! Nikoli me ni nihče tako pogledal. Kot bi me bil spregledal.

NA BLAGEM OVINKU JE IZ DO ZDAJ ŠE NEPOJASNJENIH RAZLOGOV ZDRSNIL Z BANKINE V MORJE JURIJ PRAPROTNİK, 51 . . . AVTO JE POTONIL V DOKAJ NIZKI VODI. OČIVIDCI SO TAKOJ ALARMIRALI REŠEVALCE, KI SO USPELI V ZELO KRATKEM ČASU POMAGATI PONESREČENCU, A ZAMAN. ZDELO SE JE, DA SI JURIJ PRAPROTNİK NI UTEGNIL SAM NIČ VEČ POMAGATI. ZDRAVNIŠKA KOMISIJA JE UGOTOVILA TAKOJSNJO SMRT ZARADI ZADUŠITVE . . .

Nepojasnjeni razlogi torej. Navsezadnje koga pa to briga? In imajo sploh pravico zvedeti resnico? Jo jaz vem? Lahko da si le domišljam.

To je bilo na srečo najino življenje, samo najino. Pričela in končala sva ga sama. Enajst let. Če natanko premislim, enajst lepih let. Vse do tistih zadnjih mesecev, seveda. In te mesece ne štejem k ostalim letom. Tako je tudi prav. Naj bo jasna meja. Samo tako bom lahko vse dodobra premislila in bilanca bo enostavna. Če že mislim, da jo moram napraviti. Verjetno je to nesmisel. Ampak nesmisel je končno tudi, da si izbral smrt. Ne morem se zdaj trkati na prsi in se obtoževati, tega sploh ne morem. Ker s tem ne bom nič pridobila, ne bom dobila zato kake odveze in pred seboj ne bom nič boljša.

Kaj je resnica? Smrt — skrivnostna neznanka. V katerem trenutku slabosti, nemoči (?) je nastopila odločitev?

Vidiš, tako moram zdaj neprestano obnavljati najino življenje, prgišče najinih let. Naj grem kamorkoli, to je z menoj. Se bom kdaj mogla tega rešiti? Saj ne mislim tako, ne, ne, tudi pozabiti ne morem in za zdaj še hočem, da ostane vse lepo v spominu. Z leti, vem, se bo izgubilo nekje v odmirajočih celicah starosti. Ko ne bo niti spomina več. Pomislite, niti drobca spomina o najinih enajstih letih!

No, morda je še daleč in s tem se res ne morem tolažiti.

Če bi ne bil tale sivec tako prenikav — bi lepo odložila mučno breme na kakšne poznejše čase in prilike.

Bontempo je raztovoril moje blago, napravil ogenj, šel pogledat v vrše in se spet vrnil. Potem mi je pripovedoval o oslih. O treh oslih.

Bontempo je star ribič, pravi morski volk. Srednje rasti, trd, skorjaste kože kot bor. Pravi: »Morje me je rodilo, morje me redi in morje me bo spet vzelo. Vidiš, brez njega ne bi mogel živeti. Ko bom naložil dovolj rib, jih bom odpeljal domov in prodal. Potem bom šel spet loviti, na drug kraj. Ribe se selijo in jaz se odpravljam za njimi. Pa ne misli, da le zavoljo

prodaje. Profita imam malo. Zato mladi odhajajo od morja, ker so pre-računali, da jim morje premalo da. Jaz pa ne morem brez njega, tako je. Vleče me k sebi kakor ženska. Moji sinovi ne bodo ribiči, ne bodo mor-narji, ne bodo živeli z morjem. Odšli so v svet, v daljnja mesta.«

Beli močni lasje mu izza ušes štrlijo kakor bodice. Temne oči po-šiljajo modri blesk v moje, da se mi zgane duša kakor plaha ptica.

Ko je ogenj dogorel, sva spekla ribo. Zalivala sva jo s črnim vinom, ki je dišalo po morju in borih in bilo je sladko in močno, trpko. Osel je stal na svojem mestu in se polagoma razpuščal v noč. Bontempo je šel lovit ribe, jaz pa sem zlezla v svoj šotor na nabrežju.

Ko so bile po treh dneh vrše polne, se je Bontempo pričel odpravljati. Čudno se mu je zdelo, ker nisem hotela z njim.

»Strah te bo,« je menil.

»Tudi oslov ni strah.«

Ozrl se je v sivča in rekel: »Že res, ampak tale osel ni več tisti izpred treh let, ko so ga pripeljali.« Potem se je zazrl vame, kot bi nekaj tuhtal. »Se res nočeš vrniti?«

»Kam? V tisto mrgolenje? K množici? Ne maram množice. Zdaj pa sploh ne. Strašno nesrečno se bom počutila.«

Prikimal je. »No, ja, pridem pote, ko se bodo vrnilo moje ribe.«

Bontempo — zadnji svojega rodu me je torej zapustil. Ostala sem s tremi osli in to mi je bilo zelo prav. Najprej sem se skušala z njimi sprijaz-niti. Povem vam, da je to z osli popolnoma nemogoče. Ponujala sem jim sladkor in kruh, pa nisem uspela. Končno je sivi rignil, se obrnil in napravil nekaj fig. Eden izmed rjavih oslov pa me je hotel celo ugrizniti v roko.

Počasi sem se vživljala v usodo neprijaznih oslov. Vsak dan mi je prinesel kaj novega. Raziskala sem otok po dolgem in počez, vse komaj za dobro uro. Bontempo mi je pustil majhno vršo in trnek in me navadil za silo loviti.

Najraje posedam prav tam, kjer je ob mojem prihodu stal sivec. Sam je, ne druží se z ostalima. Bor nad nama zbuja erotične občutke. Debel raste iz skal, se v višini treh metrov precepi v dve mogočni rogovili, podoben razbrzdanemu človeškemu telesu, ki se je bilo postavilo na glavo in na široko razteguje nogi, pavlihovsko objesten — in prav v tem nepremagljiv. Ležim pod drevesom, se pretezam v preobilju dišav in svetlobe, ki se cedi skozi migotajoče zelenje, poslušam kлокot morja, ki objema otok v zalivu, in ko pride pome še maestral, odletim v njegovo pesem kakor galeb.

Čemu se ne bi vzela? si rekel pred enajstimi leti. Za tako snubljenje je bil tudi kraj primeren: na stopnicah pred nekimi vežnimi vrati.

Mlada nisva bila več. Iz bežnega poznanstva je nastalo nekakšno pri-jateljstvo, iz prijateljstva malo postelje, in ker bi z leti taka kombinacija utegnila postati mučna obremenitev za oba, sva tiho mislila na najbolj običajno rešitev. In prav se mi je zdelo, da si ti prvi spregovoril. Spregovoril sicer banalno — toda prijetno dražljivo, skoraj veselo: Kako pa naj temu rečem? Presneto, kar nerodno mi je, čeprav nisva več mlada zaljubljenca.

Navsezadnje pa tudi zaljubljenca nisva nikoli bila. Nisva se strastno premetavala po posteljah, nisva se merila z globokimi pogledi in tako prodirala drug v drugega, nisva se prepirala zavoljo ljubosumja in se divje sporekala in spet umirjala v strastnih objemih. Nisva se niti prepirala zaradi vsakodnevnih drobnarij. Ali sva se sploh kdaj sporekla?

Nisva bila čudovit in vzoren par — saj se v javnosti nisva često pojavljala. Hodila sva vsak po svojih opravkih — a dom je bil predvsem najin. Ti si bil veliko zdoma zaradi službenih potovanj. Da nisva imela otrok, je bilo kar prav. Sva se sploh kdaj pogovarjala o najinih otrocih?

Ni bilo niti prilike niti hotenja; zanosila nisem. Niti k zdravniku nisva šla. Zakaj, ne vem. Zaradi tega se nisva gnjavila, to pač ni bil najin problem.

Pravzaprav je bilo med nama nekaj nenavadnega. Če sva se spočetka še rahlo čudila nad tem, da sva sploh skupaj, da sva torej končno le mož in žena, da se je spremenil najin odnos in je torej odpadel morebitni občasni strah pred ločitvijo v nezakonski zvezi, se je polagoma ustvarilo ravnovesje med duševnostjo in spolnostjo. Postala sem mirnejša, trdnejša v svojih ravnanjih, miselni in čustveni svet se mi je poglobil in razširil, počela sem se zanimati za umetnost, zelo veliko sem brala in poklic mi je postal zanimivejši. Pričela sem si umišljati vse mogoče: vaze so bile zmerom polne rož; kadar si prišel s potovanja, sem ti pripravila kakšno poslastico, kar se mi je seveda bolj ali manj posrečilo (zdelo se mi je, da poznam tvoj okus), lepše in bolj zbrano sem se pričela oblačiti, kupila sem si tehtnico in začela skrbneje nadzirati svojo težo — sicer sem bila zdaj bolj sama kakor prej, toda ni me več mikala družba, ker je zame postajal vsak dan s teboj do kraja izpolnjen, četudi ga pogosto ni dopolnjevala tvoja navzočnost. Toda tu so bile zdaj knjige, glasba, stanovanje, drobne domislice in tudi sama s seboj sem imela nenadoma več dela.

Od otroških let sem pravzaprav prvič zaživela. S čimer sem se že ukvarjala, je dobilo neko pomembnost, torej vrednost. Živela sem z jasnim čelom in veselim smehom, čeprav bolj zase, ampak vendar sem odhajala med ljudi boljše volje kot kadarkoli prej. To lahko danes trdim, to zdaj še bolj zavestno dojamem, zdaj, ko te ni več in ima tudi smisel, da rekonstruiram najino življenje.

Neko jutro me je prebudil ropot čolna. Ribiška družina se je razlezla na breg in se ga polastila. Pograbila me je jeza, postala sem žalostna za izgubljeno samoto.

Štirje so bili. S seboj so imeli star vojaški šotor, nekaj posode in košare s hrano pa pletenic z vinom. Vrše in mreže so vrgli na pesek. Ko je legel mrak, so zakurili. Spat sem šla brez tople večerje, ker nisem hotela, da bi me odkrili. Upala sem, da bodo kmalu odšli.

Naslednji dan so počeli vse mogoče, ne da bi se bili zmenili za otok. Zatekla sem se na južno obalo, na pečine. Tu sem našla svojega prvega mrtvega osla. Bil je najmlajši, rjavi osel, tisti, ki me je hotel ugrizniti. Ležal je na boku, muhe so rojile okoli gobca in žalostnih oči, izgubljenih v mračni

praznini. Drugi rjavec je stal v bližini, nepremično strmel proti jugu, ne da bi se bil kakorkoli zmenil za smrt.

Počemu je moral osel umreti? Imel je obilo vode in hrane. In tudi star ni bil, se mi je zdelo. Sicer pa pri oslu takole na pogled nikoli ne veš, ali je star ali mlad . . .

Smrt sredi tega neskončno lepega sveta. A ko se zastrmim v morje, se mi zazdi, da imata smrt in morje isto skupno nerazrešljivo mračnost. In iz nekega drugega sveta se mi prikaže za trenutek tvoj obraz, najprej čisto razločno (koliko časa še, kajti obraza svojega umrlega očeta se ne morem spomniti več), droben, podolgovat, zmerom po malem smejoč se obraz z rahlo utripajočo hudomušnostjo oči, s koničasto, vedno skrbno pristrizeno še črnikasto brado — preveč bel obraz, preveč bel — vseh enajst let — gib roke, ki se razpušča v plavajočem ritmu, obris telesa, katerega trdno žilavost in mišičavost počasi načenjajo mehкости let — in glej, nenadoma to ni več telo ne obraz, to so že nejasne nerazumljive oblike razpadanja. Bolj ko stiskam oči, vse več je razpadajočih delcev in iz vsakega poblisne tu roka tam oko, lasje, prst, mezinec z najinim obročkom enajstih let, nos, smejoča se usta, pest, skrčena od bolečine, bel obraz, ki že razpada, žalostno oko, ki neenakomerno niha v podzavesti preganjanja. Celote ni nikjer, ne prodre v misel, hočem se potruditi, dušim krik zaradi duševnega napora — toda razpadanje se ne more nehati, ne more se ustaviti.

Smrad me strezni. Nekaj je treba storiti.

»Ste se prikazali?« pravi ženska, ne da bi se me dobro ogledala.

Možakar, ki bi se mu moglo naštetih blizu šestdeset, odseka: »Saj sem ti rekel, da se bo.«

»Torej ste vedeli, da sem tu?«

»Kako bi ne! Bontempo je povedal, da se greste Robinzona.«

Nenadoma mi ni več žal, da so prišli. Od nekod sta fant in dekle privlekla velik zaboj ježkov. Razsula sta jih po tleh kakor kup svetleče se črne smole, ki je rahlo migotala. Sedli so okoli in mi pomignili, naj se jim pridružim. Vsakemu se je znašel v roki dolg nož in s spretnimi zamahi so razpolavljali bodeče kepice. Nato so jih izplakovali v morju in kar sproti posneli ven rdečkasto zmes in jo jedli.

»Slišite, tam gori leži mrtev osel. Prvi od treh. Treba bi ga bilo zakopati ali vreči v morje.«

Jedli so kašasto meso s kruhom, kot bi uživali jetrno pasteto, in pili iz velike čutare. Nihče se ni razburil zavoľjo osla.

»Poginil je, revež. Kaj pa je hotel drugega. Danes je življenje oslov kratko. Naš stari nosi že tri križe. Ampak takih starcev je malo. Danes nočejo ljudje oslov. Čemu pa jim bodo?«

»Sicer pa se še nismo predstavili,« je rekla žena. »To je Luka, moj stari. Jaz sem Jakina. To je Tonko, sin. In to Andrina, hči.«

Predstavljanje je bilo kar slovesno, in ker pač nisem mogla jesti ježkov, sem globoko potegnila iz čutare.

»Na zdravje nas vseh,« sem rekla.

»Na zdravje ljudi in oslov,« je rekel Luka.

V naročje mi je skočila mala, siva muca. Jakina se je glasno zasmejala.
 »To je naša mačka. Pripeljali smo jo, da bo lovila miši. Naj se poredi . . . No vidite, zdaj smo vsi.«

»Ali boste dolgo tu?« sem previdno vprašala.

»Nekaj tednov. Bontempo je rekel, naj vas vzamemo s seboj, če boste voljni.«

Nekaj tednov! Sploh še ne vem, če mi je prav ali ne.

»Malo čudni smo v letih, kaj?« je rekla Jakina. Pokazala je na Luka.
 »Jaz sem njegova druga žena in tole sta najina dva. Luka pa jih ima vsega dvanajst.«

»Osla pa bomo že pokopali, ne skrbite,« je rekel Luka čez čas.

Trmasto mislim nate. V strahu, da te čisto ne izgubim. Prihajaš z mrakom, si prižeš pipo, ležeš na zofo.

»Je kaj novega?« vprašaš in me gledaš zamišljeno.

»Dolgo te ni bilo.«

Pobožaš me po licu, po laseh ali celo poljubiš na usta.

»Hudo lačen sem. Imaš spet kaj domačega?«

Kako si že sit dolgočasnih enoličnih obrokov z zmerom enakim priokusom začimb velikih kuhinj in njih specialitet. »K vragu specialitete! Glej, od njih mi že raste trebuh.«

Počutim se kakor šolarica, ki ni čisto prepričana, da bo dobila pohvalo za trud. Ampak ti si jo kar razsipal vesel nad vsem, s čimer sem ti že postregla.

»To ti je juha! Tvoje začimbe so pravo zdravilo. Le kje, vraga, stakneš ta duh? Že vem. Tista tvoja stara teta, kaj? To ti je prava coprnica z uroki in čaji — enkrat jo bom moral obiskati in se ji zahvaliti, da te je tako dobro naučila kuhati.«

Nikoli te nisem mogla prepričati o nasprotnem, da sploh nisem dobra kuharica, ampak da mi veliko reči uspe le s tveganjem in nekakšnim šestim čutom. V resnici sem menda precejšnji blefer. Če namreč dobro poznaš svojega moža, torej njegova nagnjenja, domišljijo, reakcije, okus, in če si vzameš pod drobnogled njegove bolj ali manj prikrita navade — ti mora uspeti. Z leti sem postajala podjetnejša v raznih drobnih prijemih, morda na pogled prismuknjenih željah in potrebah še bolj te pritegniti nase. Varno sem skrivala pred teboj svoje slabosti, dvomljivo znanje, namišljene lastnosti . . . Hlinila sem pogum in zelo mi je odleglo, ko sem zvedela, da ti ni do tega, da bi se naučila šofirati.

»Če je tebi tako prav, se bom učila,« sem rekla.

»Bi rada znala?«

»Če bi bilo tebi prav — zakaj pa ne.«

Nič preveč nisi pazil na urejenost svoje obleke. Kupila sem najnovejši žurnal moške mode. Podtaknila sem ti ga bila pod revije in časopise, kadar si na večer rad brskal po kupu za razvedrilo.

»Od kdaj pa ti kupuješ modne revije? In še o moški modi?« si vprašal z nasmehom, ki se je rahlo čudil.

»Res?« Sklonila sem se, kot bi se hotela prepričati. »Aha, že vem. Petra ga je pozabila. (Zmerom kaj pozabi, zato da ima vzrok še priti.) Vrniti ji moram, dobro, da si me spomnil nanj.«

Skušala sem preprečiti, da bi ga takoj ne odložil. »Čakaj, čakaj, tole pa ni napačno.« Sklonim se nadte, zelo tesno z licem k licu, položim roko na odprto stran z modeli in momljam: »Kaj praviš? Navsezadnje pa bi lahko nosil kaj takšnega . . . s črtami. Pristajalo bi ti. Tole sivo rjavo karo, zelo diskretno. Jaz pa dobim priliko, da ti za rojstni dan kupim kravato.«

Zaploskam. Smehljaš se. Malo v zadregi kot zmerom.

»Torej naj se odločim za obleko — zaradi kravate?«

Poljubim te.

»Ni mogel biti sam. Tudi osli se boje samote. Pa bi se človek ne?« je rekel Luka, ko smo čez teden dni pokopavali drugega osla zraven prvega. Tudi ta je poginil na južnih pečinah.

Moška sta izvlekla vršo. Andrina se je medtem že najedla malih, surovih rakcev, polžev in školjk. Končno je izvlekla izpod mojih nog, ki sem jih namakala v morju, velikega jastoga. Zmagoslavno ga je držala za rep, da smo se ga nagledali, Jakina je ploskala, Luka pa je v vršo spustil nov plen.

»Pet,« smo jih našteli. »Napredujemo.«

Kljub ujetništvu so se elegantno premikali, se počasi vrteli in tipali po najmanjši odprtini, da bi se rešili. Andrina jim je nametala ježkov za malico.

Celo uro lahko opazujem, kako se jastogi bojujejo z ježki v ujetništvu. In ker je rdeče oklepni rakom to še edina možnost, da se ohranijo pri življenju in se morebiti kako izvlečejo, se spravijo nad pojedino s pravo prefinjenostjo sladokuscev. Najprej previdno otipajo bodičevo kroglo, se je oprimejo s kleščami in jo razpolove, kot to dela Luka s svojim velikim nožem. Potem se previdno približajo odprtini in pojedina se prične. Tako kmalu pospravijo kar lep kup ježkov za poslastico in v tem prav nič ne zastajajo za ribiško družino.

Jakina in Andrina imata spet polne roke dela. Z ulovom. Sipe bosta zrezali na koščke in jih spekli na mreži, morskim mačkam snameta kožo s kleščami in tudi v loncu nekaj brbota.

»Obetajo se dobri časi,« pravi Luka. »Vi ste blagoslov.«

Rekli so, da je bil Jurij Praprotnik zelo tenkočuten človek in zelo prijeten. V njegovi družbi so se dobro počutili. Ni bil pretirano ljubezniv niti ni vsiljeval svojih mnenj kot neizpodbitne resnice, o sebi je malo govoril, zanimal da se je za trenutna dogajanja, sicer je bil redkobeseden in zbran poslušalec, kar je bilo besednikom zelo všeč. Tega sem se začela jasneje zavedati šele v zakonu. Vsi so te samo hvalili.

»Imenitnega moža imaš, res.«

»Lahko si srečna.«

»Veš, kar zavidam ti. Zares.«

»Vrh vsega se z njim sploh ne da prepirati, kajne?«

»In v teh letih — pa dobiš še kaj takega . . . Srečna duša.«

Sporekla se nisva bila nikoli, ampak . . . Pravzaprav je zmerom obveljalo po moje, to že lahko rečem. Počitnic na morju si se branil, sicer ne očitno. Vedela sem, da morja ne maraš. Si se ga bal? Nisem si preveč belila glave, od kod tvoja nasprotja do morskih letovišč, ker sem vedela, da boš privolil v moje želje. Seveda sem popuščala — navidezno. To je bila že od nekdanj moja taktika.

»Seveda bova šla na Jezersko. Še više, če boš želel, da bo le tebi prav . . . Samo mislila sem, da je bolje za tvoje zdravje morska klima, Prosim te, stori tako, kakor si želiš. Meni je čisto vseeno.«

Zmerom sem bila nekako prepričana, da imam prav. Take taktike nisem uporabljala nalašč. Mislila sem, da je zate bolje tako, kot mislim jaz. Nikoli nisem pomislila, da bi bil morda celo srečen, če bi bilo po tvoje.

Sreča je torej odvisna od mene. Jaz sem tista, ki skrbim, da imava prijeten dom, ki nama ga marsikdo zavida. Pazim na tvoje počutje, skrbim, da imaš vse, kar si že poželiš. Res? Zelo si obziren in skromen v svojih željah, jaz pa te nagrajujem z obiljem: z darili, kuharskimi dobrotami, hodim s teboj v prijetno družbo, na izlete, znam igrati šah, karte, vse, kar se mi zdi, da te razvedri. Ti si popotnik, ki zmerom odhaja in se vrača v najin dom. Kdo bi te ne bil sprejel z obiljem dobrote in ljubezni?

Prosim te, topli levant, prosim te, odnesi me s seboj!

Prisluškujem. Andrina se igra s školjkami, Tonko plava na odprto morje. Tu je vse dobro.

Najinega doma ni več in tudi mojega ni več. Tudi ljubezni ni več. In kako bi, človek božji, zdaj našel dobroto, kako bi jo izvrtal, spesnil, izumil, kako bi jo znal pridobiti in obdržati — in sploh, kje je dobrota?

Andrina je bila prilezla iz vode z dvema zabojeja ježkov.

»Hej,« pravi, »pomolite, prosim, spet svoje noge v morje.«

Ugodim ji. Nato se prične smejeti, da se ji tresejo duša, roke, noge, obraz, vse telo se razposajeno giblje.

»Čemu se smeješ, Andrina?«

»Smejem se. Ne vem, zakaj se smejem. Ali se vi nikoli ne smejete?«

»O, pač, če imam razlog za to.«

»Sami od sebe se ne smejete?«

»Res ne vem, zakaj bi se.«

»Potem pa ni nekaj v redu z vami. Jaz se smejem — kar tako. Zagradi me. Poglejte, tu me zagradi in nenadoma bi se razpočila od smeha.« Pokaže na srce. »Veste, vzletela bi, če bi mogla. Kakor galeb bi se dvignila nad morje . . . Bi vi bili radi galeb?«

»Ne, res ne.«

»Pa riba?«

»Sploh ne.«

»Riba tudi jaz ne bi bila rada, ker jih žro galebi. Velike ribe žro male. In ljudje žro velike ribe. Riba sploh ne. Kaj pa ptica? Bi bili ptica?«

»To, že prej.«

»Osel — ne bi marali biti, kajne? Oprostite.«

»Ne — to pa ne.«

»Seveda,« reče raztreseno in šele zdaj opazim, da že nekaj časa strmi v morje. Nato zdrsne s skale kakor kuščar in se zažene v vodo. V moji bližini potone. In ker je dolgo ni na dan, pričnem vpiti:

»Andrina, kaj pa je? Pridi ven, Andrina!«

Za hip švigne glava iz morja, zajame sapo in spet potone . . . Ko se prikaže, drži za rep rdeče oklepnega raka, kraljevsko jed.

»Ali nisem imela prav?« reče, ko zajame sapo, in vidim, da se bo spet vsak hip razpočila od smeha.

»Vi ste pa res od vraga, coprate,« vzklikne in mi pomaha z rakom pod nos.

»Seveda sem.« Kaj pa naj rečem drugega.

Hej, tu sem, ali me vidiš? govori muc. Čisto v redu muca sem, rada se igram s človekom, lovim miške, ampak zmerom nisem lačna in jih sploh nočem jesti. Samo gledam jih, kako so drobne, sive, kako švigajo in kako objestno cvilijo. Saj razen njih in kuščarjev ni drugih živih bitij na tem otoku, ali ne? Miši me zabavajo in včasih si katero privoščim, da si napolnim želodec. Kakšno krasno življenje! Tudi ribe jem, to je dobra poslastica, ti rečem. Le ti si tako čudno pusta in mrka. Ješ ribo in nisi vesela. Piješ vino in na tvojem čelu so oblaki. Skakljam okoli tebe, se igram z miškami, cvilim z njimi, ti zapredem okoli nog, te neprestano opozarjam nase, da bi te zabavala — ti pa strmiš v daljave in nekaj tuhtaš in tvoje oči beže z galebi v sivo morje. Je bila pa že Andrina čisto drugačne sorte. Ta je znala živeti. Le odkod ji toliko energije, od kod je prišla, deklica? se čudi muc. Kaj pa če sploh ni človek? Navsezadnje hodi človek po dveh nogah, si poišče dober kotiček za počitek, rad je kruh z ribo in pije mleko ali vino, tale deklica-riba pa je živela v morju, in če je že priplavala na kopno, se ga je komaj dotaknila, samo toliko, da je za hip odsedela na skali, se pozdravila s soncem in se znova pognala v vodo.

Slišim in vidim, da se ljudje med seboj ne marajo preveč. Zmerom kaj ušpičijo drug drugemu za hrbtom. Tudi zame pravijo, da sem priliznjena, potuhnjena — ampak to sploh ni res. Zelo imam rada ljudi. Brez tebe bi vendar ne mogla živeti na tem otoku.

»Pri Vadnalovih imajo lepo siamsko mačko. Selili se bodo in siamke ne bodo mogli vzeti s seboj,« si rekel.

»Bi jo ti hotel imeti?«

»No, no . . .« si mrmral.

Vedela sem. Sicer si imel zelo rad živali, mačke in pse še prav posebno. To sem zvedela od drugih.

»Prosim, če ti je všeč . . .«

»No, morda, še ne vem . . . Nič ne skrbi zavoľjo tega . . .«

»Imej jo, če hočeš, prosim. Zaradi mene nič ne pomišljaj.«

»Zelo čedna muca je. In zelo disciplinirana.«

»Saj veš, da je meni všeč, kar je tebi.«

Pes Runo je imel dolgo, svetlo dlako. Nekoč sem opazila, kako si kar obstal, ko smo prišli na obisk k Poženelovim. Pes je prihitel k tebi in se ti dobrikal okoli nog, zame se še zmenil ni. Postala sta velika prijatelja. Postala sta preveč dobra prijatelja in zato si tako pogosto hodil k Poženelovim. Dokler — res, dokler ni rekla gospa Poženelova, v šali seveda:

»Jure in Runo sta sklenila večno prijateljstvo, mož. To bi ti bilo lahko za zgled. In vama dvema tudi, kajne?«

Doma si mi rekel: »Tega ženska ne bi bila smela reči. Mislim, da te je prizadelo.«

»Prizadelo? Beži no, saj to je bila šala,« sem se hlinila.

In vendar nisi hodil več k Poženelovim. Jaz pa tudi nisem nikoli omenila, da bi šli tja na obisk.

Tonko je potegon osemnajstih let. Z Luko lovi na odprtem morju predvsem ponoči. Ko dovolj nalovita, Tonko odpelje ribe na trg in čez nekaj dni se vrne. Nekoč je ribe odpeljal Luka, Tonko pa je postopal po obali.

»Pojdiva dražit sivega,« reče Andrina.

»Pustita osla,« pravim. Ne zdi se mi prav.

»Ah, kaj! Pridite, se boste zabavali.

Nočem zraven. Pa vendar krenem za njima.

Sivec se je medtem še bolj postaral. Neprestano strmi kot kip čez morje, nobenega glasu ne da od sebe, nobena kretnja ne odkrije njegovih misli in občutkov.

»Si živ ali ne?« reče fant, se ustopi predenj in mu potegne z dlanjo prek oči. Osel se ne gane.

»Hej, sivi, pokaži, kaj si! Če si živ osel, potem rigni in brcni, če si duh, me spremeni v ribo.«

Sivec se ne zgane ne rigne ne sune. Pridem bliže. Postane mi tesno, kajti v oslovi negibnosti je nekaj strašnega. Morje v temnem zalivu je žalostno, pusto. S te strani je otok turoben, tudi sonce sije tod medlo in trpko.

»Prosim te, Tonko, pusti ga!« moledujem.

Morda bi ga bil pustil. Odnehal bi bil. Osel je pač osel. Toda potegon se mu je približal, verjetno ravno zato, ker sem prosila, približal se mu je z obrazom, da se ga je skoraj dotaknil, in ga sunil s pestjo pod gobec.

»Zdaj se izkaži, kaj si!«

In osel se je izkazal. Hlastnil je po Tonkovem obrazu in potegnul z zobmi vzdolž ušes precejšnjo brazdo, ki je na mah zakrvavela. Fant je zarjul od bolečine in brcnil osla s tako silo, da mu je spodrsnilo in je odletel v trnje. Ko se je hotel znova zagnati v sivca, sem skočila mednju. Tedaj pa je osel pobesnel. Vzdigoval je noge, vse telo se mu je treslo od krčevitega drgetanja, pričel je rigati in brcati s tako silo, da sem se od strahu vrgla v grmovje. Potem smo vsi trije zbežali.

Minil je teden. Tonku se je rana zacelila, toda brazda je ostala. To bo, kot vse kaže, odnesel s seboj za spomin.

Siv osel se je od rjavih ločil tudi po tem, da je bil močnejši in starejši. Le kako je mogel zdržati več ur ali ves dan nepremično v senci, strmeč venomer v isto stran? Morda je to isti nagib vseh starih živih bitij na zemlji? Videla sem starca, rahlo sklonjenega, oči so mu strmele v rob mize, ves popoldan je tako sedel, včasih odmaknil oči za kak podzavesten gib, roka mu je podrgnila brado, pomela oči, ga pogladila po senceh; niti besede niti vzdih, v skoraj negibnem mrču je počivala smrtnikom neznana izpoved neodložljive starosti. Starec se je pogrezal nazaj v prasket, in če se nam je njegova živa negibnost zdela skoraj svečano grozljiva, nas je spravljala v osuplost neizogibnost odmiranja, da smo se za hip zavedeli, kaj nas še čaka na koncu prihodnosti.

Zame je tvoja negibnost, neskončna potrpežljivost še zmerom uganka. Ta hip poslušaj z menoj vred šepetajoče razpredanje maestrala. Ga slišiš? Ga dojemaš? Tvoj negibni pogled se ne spremeni niti za hip — ali pa sprememb preprosto sama ne morem zaznati.

Zato pa meni prinese šepetanje maestrala tvoje šepetanje, Jurij. Ne morem mu uiti. In tudi nočem. Zato sem prišla sem in še srečo imam, da sem tole našla.

Že dolgo časa nisi poslušal glasbe. Pred letom sem ti kupila zelo dober stereo. Tisto nedeljo pred kosilom si se nenadoma iztrgal iz odrevenelosti molka (moram reči, da si tudi tedaj obzirno skrival pred menoj svoje težave, torej celo na koncu!) in si poslušal glasbo. Bachove fuge. Orgle.

Pripravljala sem kosilo. Ta kosila niso bila več tista kot še pred letom dni. Ne morem se niti spomniti, kaj sem kuhala. Potem si prišel v kuhinjo. Jedla sva kar pri kuhinjski mizi. Včasih se kaj takega sploh ne bi bilo moglo zgoditi. Kako skrbno sem pogrinjala za dva v dnevni sobi! Jedla sva tiho, brez besed, strmel si prek krožnika, grizljaji so se ti zatikali, z vinom si jih potiskal naprej. Potem se mi je zdelo, da si hotel nekaj reči. V rokah si stiskal kozarec črnega vina. Pogledal si me. Ne morem reči, da bi bil to kak poseben pogled. Prej nagel, odmikajoč, skoraj boječ.

»Kam greš?« sem rekla, ko si tako naglo vstal in odrinil stol.

Nekaj si zamrmral in jaz se nisem niti potrudila, da bi te bila še enkrat vprašala. Spet so zaigrale orgle. Tako svečano je bilo. Kakor v cerkvi pri veliki maši. Poslušala sem in pomivala posodo.

Bil si že oblečen, ko sem prišla na prag. Orgle so utihnile.

Nič več: Prideš kmalu? Kaj hočeš za večerjo? Nekaj posebnega bo nocoj . . . Nič več. Nikoli več.

Odšel si. Vrata so se zaprla. Gre že spet loviti, sem pomislila.

»Gre že spet na obalo loviti kratkokrile avse,« sem rekla glasno.

»Na obalo loviti mlado svežino, ne lepoto, ne, samo onegavit se gre, da bo imel za nekaj časa dovolj, ko tu ne zmore več; ampak saj je sploh vprašanje, če kaj dobi,« govorim in šarim okoli in nič pametnega si ne izmislim.

Obsedim z rokami v naročju, vse je razmetano, soba je neprezračena, duh po cigaretih, po hrani, povsod prah.

Poslušam orgle, avtomat spušča plošče, jih obrača, fuge in kancone se vrte, prijetno hladno je, predmeti so neizprosno zapuščeni in zanemarjeni,

sobe naju nič več ne oklepajo za prijetno sanjarjenje, za sproščeno domiselnost in prijateljsko vzajemnost, že davno so utihnili moje popevanje, tvoje brundanje, vsa najina priložnostna znamenja dobre volje . . .

Tu je samo še strah. Pred prihodnostjo? Pred tistim neizbežnim strmenjem v neznani rob konca.

Zbežim v orgle, odprem jih do kraja, da se trese zrak, ležim v hladni sobi, zibljem se razpeta v mreži med strahom in begom v omami, fuge in kancone se vrte že ure dolgo, vse popoldne. Z mrakom utihnem orgle, in ko se spet znajdem s predmetno vsakdanjostjo tako rekoč iz oči v oči, ravno ko se grem znova besedni boj (človek božji, kako moreš s tistimi obalnimi packami, ki so še slabše od poklicnih, take priložnostne kurbice, ki si za vikend krajšajo čas s kakršnimikoli moškimi že, pa med tednom opravljajo družbene službe ali pa se šele pripravljajo na poklic, najbolj pogosto visokošolski, o človek, ki si se poslovil od petih desetletij, pa se s tem ne moreš sprijazniti in raje podrejš svoje razumske sposobnosti poneumljanju, nesmiselnemu brbljanju lahkoživk po obalah — samo zato, da se ti še lahko kdaj pa kdaj obudi, o smešni človek, ki se tolažiš z lažjo o svoji znova »obujeni« telesni potenci . . .), tedaj pridejo.

»Ste vi — žena? Je to LJ 135—102? Boste šli z nami — zaradi identifikacije.«

Mislim, da je bilo tako. Ne morem se več vsega natanko spomniti. Verjetno se ne bom mogla nikoli več vsega spomniti. Veliko podrobnosti se mi je že danes, komaj dva meseca, izmuznilo iz spomina.

Ležal si v nekakšnem sivem zaboju, saj morda to sploh ni bil zaboj, ampak meni se je tako videlo, bil je torej oštevilčen, OŠTEVILČEN, pravzaprav si bil zelo stisnjen v nečem iz sive mreže, torej si bil tanjši in daljši, obraz si imel ravno tako dobrodušno nerazumljiv kakor vse zadnje mesece.

Mislim, da sem se obnašala zelo neokusno, ravno zato, ker sem hotela biti čisto stvarna; torej naj bi bila resnično taka, kakršna sem bila zadnje mesece, čemu bi zdaj igrala žalost, obup?

Jokala nisem, nisem se tresla od groze, nisem zmedeno jecljala. Ampak —

»Zakaj je suh? Saj je bil vendar v vodi, ali ne?«

Ali pa: »Zakaj so ga tako stisnili? Za močnejše postave bi že lahko imeli večje zaboje . . . To je namreč neestetsko.«

Tudi: »Tule, glejte, po obrazu in rokah je precej oddrgnjen. Bi že morali malo bolj paziti, ko so ga vlekli iz avta . . . To ni od padca, vidite. To je nastalo potem . . .«

Smrt ni bila moja prva misel, ko so mi povedali. Ampak tole: Je tik pred tem imel kakšno? Ali je bil sam? Po navadi se dogajajo take nesreče v dvoje. Pijača in seks opravita svoje . . . Tako torej. Mrtev je. Za zmerom. Resnično je mrtev. Rešena sva. Oba. Rešena sva more. (Toda to o mori, se mi zdi, je prišlo pozneje v misel.) Čisto gotovo, da je drvel. Potešen? Ali pa ne. Ali pa je drvel ravno zato. Nič ni našel. Ni zmogetl. In je drvel. Tako se dogajajo te stvari. Saj ne more biti drugače.

Verjetno sem se jim zdela pošastna. Ne vem. Strmela sem v mrliča in mislila na tišino, ki me bo čakala doma. More sicer ne bo več niti gnusa zaradi mlade svežine odkritih stegen ne. Ampak to zdaj ni bilo važno. Pač pa — kako razrešiti uganko tele smrti.

Nisem šla domov. Peljala sem se iz mesta ven. Šla sem v gozd. Po-trudila sem se misliti na kaj starega. Na prejšnja leta. Na enajst let. Toda kljubovalno se je vmešaval tvoj današnji obraz, bel, stisnjen v sivi mreži.

Smrt vabi. Šla je z menoj na obale. Hodila je vztrajno z menoj od obale do obale. Tiste črne čeri me že poznajo. Tam sem posedala in strmela na skoraj plitko dno. Tu je bilo. Prav tu.

Kako je le to bilo?

Tako? (Poskusila sem dolgo zdržati brez dihanja.)

Poskusi! je vabilo.

Tu je bilo.

Zakaj?

In nekega dne je postalo bolj jasno. Ko sem prehodila vse poti tistega tvojega zadnjega popoldneva. Bilo je jasno, da se je zgodilo po načrtu. Ni bilo nobene nesreče, nobene nepredvidene utopitve, niti pijača niti seks nista botrovala . . . To zadnje so mi čisto mirno povedali v obraz. In potem so mi dali razumeti, da jaz že vem, kaj je v resnici bilo. Sicer je pa to najina osebna zadeva. NEPOJASNJENI RAZLOGI. Zadeva JURIJ PRA-PROTNIK je bila tako urejena in pač ostane nerešena.

Jaz že vem, kaj je pravzaprav bilo, so rekli. Obnašali so se dokaj rezervirano in skoraj sovražno: saj bom jaz kriva, da bo ostalo nerešeno . . .

Niso rekli, da je bila nesreča. Meni tega niso rekli. Nekdo me je gledal naravnost v oči, da sem komaj vzdržala, in s strogim uradnim glasom raz-glasil, da se, žal, mnogim storilcem ne more stopiti na prste. (Jezilo jih je, ker sem samo molčala. O najinih enajstih letih sem lepo molčala.)

Morje te mi daje nazaj. Zdaj priplava na površje roka, potem obraz, lasje, prsi, tu tvoj smehlaj, tvoj mirni spanec, malo hrkanja, boleči izraz zavoljo otekline v ustih . . . morje govori tvoje besede in šele zdaj se mi odkrije, kako malo si bil zgovoren.

Nikoli ne zмага dobro, si rekel. In tega si ne upamo glasno priznati, kot bi nas bilo strah.

Zelo sem bila začudena. Hotela sem ti ugovarjati: Pa vendar ni tako . . .

Kako pa, prosim? Ali vsaj ne skušamo uničiti drug drugemu tudi tisto najlepše, najvrednejše? Mar ne napravimo to že kako bolj ali manj prefi-njeno? In neprestano govorimo o tem, kako mora zmagati dobro, ampak sami, glej, sami prav nič ne storimo za tisto dobro . . . Obratno. Kar prepu-ščamo se rakovi poti. Tole človeštvo ni vredno . . . Umolknil si in zamahnil z roko. Konec pogovora.

Včasih si me razjezil s svojo ravnodušnostjo — sprejeti stvari take, kot so. Mislim na nekakšno prezrelo vserezumnost človeka, ki je bil že davno vse spregledal. Mar ni to oholost? Tako sem bila zraven tebe zelo neumna, nerazgledana, silno drobnjakarska, gospodinjska, predvsem povprečna. Za televizijsko se ti je zdelo škoda časa. Radio ni nikoli pel popevk in narodnih

viž. Ko si prebral vse dnevno časopisje, si se zatopil v romane. Tvoje redkobesednosti so predvsem krivi romani. Po mojih pojmih si imel dokaj čuden okus: z enako pozornostjo si bral Joyca in Simeonovega Maigreta ali Don Kihota in Saganovo. Hemingwayu je sledil dobri, stari Dickens in potem je bil še en Dickens in še enkrat Dickens, dokler se nisi malo »spočil«, kot si dejal, ob Mojstru in Margareti.

Počasi sem le spoznala, da z nama ni nekaj v redu. Morda prav to, da se premalo pogovarjava. Bistvo tega vzroka je po mojem tičalo prav v tvojem branju. Toda tega ti preprosto nisem mogla razložiti. Branje te mi je prevzelo, branje te je obogatilo za tisto, s čimer te jaz torej ne bi bila mogla?

In z vso svojo taktičnostjo nisem mogla preprečiti te odtujitve. Le kaj je bilo končno takega, da jaz ne bi bila mogla preprečiti? Toda jasno sem se zavedala, da je tu meja, prek katere enostavno ne morem. Če to storim — bo konec.

Zmerom sem rada brala. Vse do trenutka spoznanja, da so tvoje knjige med nama ovira. Nehala sem brati; spočetka seveda zato (zmerom sva brala zvečer v postelji, vsak pri svoji lučki!), da bi tudi ti napravil po mojem zgledu. Bilo pa je tako, kakor da sploh nisi opazil. V postelji seveda nisi več bral (dragi moj, ti kar beri, če ti je prav, ne oziraj se name, prosim te... Saj me luč ne moti.), zato pa si svoje knjige bral v pozno noč, celo v jutro v dnevni sobi. Priznam, to je bila tudi edina moja kapitulacija — preden si se mi zares izmuznil.

(Nadaljevanje in konec prihodnjič)

Franci
Zagoričnik

**Klici
in
opustitve**

I. SPEV Beseda prva ali
beseda zadnja
nič ne povesta.

ptico pevko pivko zapravljivko sapic
 vetra hurikana
 besedo preko
 mesečevih planin zelenih ravnih rdečih gora
 zaspanih angelov utrujenih hudobcev živečih
 mislečih onemelih od nas do vas od
 padle teme

rana
 ki boli peče skeli
 trpinči mrtviči uniči
 gnojna smrdljiva strašljiva
 med vami med nami nas hrani
 z vso globočino
 in se ne upiramo in ne umiramo
 in jo trpimo

Nada
 Matičič

Kadar veter poje

(Nadaljevanje in konec)

Bontempo takole modruje: »Česar sebi nočeš storiti, ne stori drugemu. Ali česar nimaš rad, tega drugemu ne privošči. In moli k bogu, kakor da bi jutri umrl. Delaj, kakor da bi rad večno živel.«

Bontempo ljubi življenje. Rad molči in gleda na morje. Njegov problem so ribe in vreme. In preklinja muko in pravico. (Muko trpi, pravice pa ni.)

Ležim pod razposajenim borom, ki name škropi svojo smolo. Smola se mu cedi iz nešteti ran. Trdoživi bor ljubi sonce in zelenje otoka, ljubi veter in bučanje morja in ga lastne bolečine ne prizadenejo.

Gledam v zaliv. Tam v daljavi buči odprto morje — se mar približuje jugo? — valovi so že podobni belim ladjam, ki brez moči beže v zavetje.

Bontempo ljubi svoj otok, svoje zavetje. Kje je moja domovina, moje zavetje? Nekaj moraš ljubiti. Na nekaj moraš biti navezan, od nečesa odvisen. Dva osla sta poginila, že vemo, čemu.

Blagor tebi, Bontempo, ki moliš, kot da boš jutri umrl, ki delaš, kakor da boš večno živel, in preklinjaš muko in pravico.

Morje mi prinaša nazaj najine reči, enajst let najinih predmetov, najin nega doma; tukaj imaš, kos za kosom, pa si ogleduj, tam ni ničesar več, tam je prazno, le kaj bi še tam iskala?

Tu je dragoceni pepelnik iz jantarja na mali okrogli mizici v dnevni sobi. Vsilila sem ti ga kot darilo, da sem ti onemogočila tvojo razvado odstranjevati pepel v škniclje, škatlice za vžigalice, kar si pač imel pri roki . . . Zapestna zlata ura — tudi darilo, ki je preprečilo nositi v hladnem žepku očetovo srebrno, nerodno, in s tem odstranilo morebitne spomine na očeta in mladost; album fotografij, ki si ga prinesel v zakon, je tudi tu. Nikoli se nisem trudila, da bi ti bila preprečila te spomine. Nastavljala sem ti ga na tako mesto, da bi bil lahko vsak trenutek segel po njem in gledal fotografije svojega umrlega sina in umrle prve žene . . . Zato sem zelo pogosto jaz listala po albumu vpricho tebe in se pogovarjala o tvojih — ti pa si bil zelo redkobeseden. Seveda mi to še malo ni bilo prav, čeprav vem, da albuma še odprl nisi več. Tam je visela impresionistična krajina z razgibano pomladno svetlobo, z otožno mehko rahlo se premikajoče reke med bregovi pisanih trav — podoba, ki je vsiljevala domotožje, spomine na prvo ljubezen in daljnje nepozabne pomladi otroškosti, razigrano veselje s prilivom nepojasnjene otožnosti — morda žalost za izgubljenim? Nekaj te žalosti je bilo tudi v naju . . . Nisem hotela misliti nanjo, kar je bilo pred temi enajstimi leti, je bilo na srečo izbrisano, kajti v trenutku, ko sem se zavedela sreče s teboj, so bile bolečine nepotešene, neizživete mladosti — upam, da za vselej — odpravljene. A pri tebi ni bilo tako, še malo ne. Skušala sem si dopovedati, kajti nikoli nisem trpela polovičarstva, da si z menoj izbrisal tudi svoje prejšnje težave. In s seboj si prinesel to podobo. Nekaj let je visela komaj opažena, počasi pa mi je zbujala sum. Prišla je s teboj vred, ti si jo obesil. Ravno tako, da si imel s svojega naslonjača ali izza mize dober pogled nanjo. In neopazno sem se lahko prepričala, kako me je ona odtujevala, kako si ob njej zapiral oči, kako si lahko celo uro ali še več tiho strmel vanjo v daljnje spomine, kako ti je čarala kakor televizija v zavest lepo in žalostno preteklost. Izmisli la sem si, da je potrebno prepleskati stene, pravzaprav sem se z veliko vnemo tega lotila kar sama. Ker si imel rad tople jesenske barve, sem te hotela presenetiti po desetdnevni odsotnosti. Zelo si bil vesel; a v trenutku, ko si opazil svojo krajino na drugi steni, kjer je bila svetloba naravnost ubijajoča za podobo, si se zagledal vame z nebogljeno otroško zbe ganostjo.

»Sem morda pogrešila? Bojim se, da nekaj ni v redu? Ti ne ustreza ton?«

»Ne, ne, ne, sploh ne! Imenitno barvo si izbrala. Zelo okusno. Rad imam tako barvo sten, verjemi mi.«

»Ampak kaj — kaj ni v redu? Nekaj mi prikrivaš. Prosim, povej mi! Saj veš, da bi bila srečna, če bi ti bilo res vseč . . .« (Zadnja leta sem zelo pogosto uporabljala besedo sreča v najinih pogovorih.)

Čudovito si se spet obvladal. »Ne, ne, prav nič ni. Vse je v najlepšem redu. Zelo sem ti hvaležen.« Objem, poljub. »In kaj bo zdaj dobrega za pod zob? Strašno sem lačen tvojih dobrot, deklica.«

Podoba je ostala na svojem mestu. Podoba je še zdaj tam. Ne morem je dati nazaj, da bo znova zaživela tvoje spomine, tvojo preteklost, otožno lep in meni popolnoma neznan svet.

Verjetno si me tu dokončno spregledal. Morda je bilo spricho tvoje nebolgljene žalosti zavoljo napačno obešene slike za odtenek hlímbe v mojem začudenju preveč — morda si le zaznal, da zategujem okoli tebe obroč s prefinjeno taktiko.

Te reči so se mi maščevale. Dotikala sem se jih v neizrečeni, neizjokani, neutolaženi bolečini spricho prazne neme hiše. Tedaj sem tudi jasno dojela, da tukaj nimam več kaj iskati. Življenje je izgubilo dopolnitev, smisel in cilj. Odstranjen je sicer bolni del telesa — toda bolnik je umrl. Mrtva sem prišla na tvoje obale, morje. Prišla sem na te daljnje obale, prišla sem, da poslušam tvojo pesem. Ali mi boš mene vrnilo, morje?

Andrina, deklica iz morja, je ulovila mladega galeba. Ko ga je prinesla, na breg, smo opazili, da je ranjen. Spustila ga je med skale, pohrustala nogice morskega rakca in se spravila na njegov trup.

»Prosim te, Andrina, nehaj! Tega ne morem gledati.«

»Saj vam ni treba gledati,« in je zagrizla v oklep, z enim očesom pa pazila na galeba, ki je kolebal sem in tja, jesti pa ni hotel.

»Poginil bo,« je rekla, »trapasti galeb.«

»Upira se mu, ne more jesti.«

»Kako grdo gleda!«

Andrina mu je pomahala z živo sardino pred kljunom. Ni se zmenil. Še bolj se je prihulil in vsakič usekal proti vsiljivi kretnji.

»Hočeš poginiti? Na vsak način hoče poginiti. Poslušaj, ti bedak mali, hočem, da živiš. Vidim, da hočeš pobegniti. Nazaj na morje! Saj ne veš, kaj te tam čaka — požrle te bodo ribe. Če bi se zmuznil kam na breg, bi te požrle miši. Vidiš, le jaz te lahko rešim. Ti, kujon, pa nočeš. No prav, pogini!«

Deklica čepi ob galebu in zoblje rakce. Njene besede sicer veljajo galebu, oči pa ji begajo po skrivališčih za jastogi.

»Prosim?«

»Nič,« rečem.

»No prosim. V tretje gre rado.«

Ko namakam noge, me je malce strah. Lahko se zgodi, da se kakšen požeruh spravi na moje prste.

»No, bo že kaj?« Nepotrpežljivo se presedam.

»Hej, bodite no mirni. Vse boste pregnali.«

Tokrat izvleče murino, morsko kačo s strupenimi zobmi. »Zdaj si boš morala najti kakšen drug blagoslov, draga Andrina.« Pošteno me je strah.

Andrina se smeji. Pravzaprav ne glasno. Njen smeh je zabit v sodu kakor smodnik. Njen smeh je vino v sodu, ki bo zavrelo.

Pozno popoldne začne pihati jugo. Na morje pade pahljačasta zavesa in kmalu smo zaprti v sivem krogu. Sredi zaliva plava ranjeni galeb.

»Požro naj te ribe, požro naj te, čimprej, ti umazani, trapasti, nehvaležni kujon!« vpije Andrina in gre ji na jok. Gledamo, kako čepi na valovih, kakor bi bil prilepljen, kako se dviguje in pada, zmerom višje in nižje skozi brizgajoče slapove, se vzpenja kakor neznatna barčica, ki ne more več obdržati svoje smeri.

»Pogini!« vpije Andrina v bučanje morja in joka solze. »Kdor noče živeti, naj crkne!«

Kdor noče sonca, naj postane senca. Naj se čimprej preseli v podzemlje blodnih senc. Naj upihne svojo svečo. Naj pretrga tok svojih misli, naj gre v nič. Kot megla, kot dim.

Naj se utopi.

»Utihni! Takoj utihni!« tulim v vihar, vsa mokra od soli, ki jo vame brizgajo valovi, že višji od mene. Deklica se smeje, smeje se na široko, divje, izzivajoče na skali, kakor bi bila v resnici prišla iz razbesnelih globin, kakor bi postala jugo, in vsakič, ko jo prepljusne val, se še bolj razbrzdano vzpne na skali, kakor bi klicala svoj izziv morju: Le kaj mi hočeš, ti ubogo, majčkeno morje?

»Mar bi ga radi rešili? Prosim, izvolite. Zdaj imate krasno priliko, da se izkažete.«

Iz razbesnelih daljav je prišel izziv in ne morem se upirati. In trmasto kakor galeb se zaženem v val, ki je odhajal ves peneč se od obale in me potisnil z enim samim zamahom daleč na odprto vodovje. Postanem val. Tudi galeb se spremeni v val. Včasih, ko dosežem vrh, ga vidim za hipec pred seboj. Divje se zaganjam med slapovi sten in skozi globine naprej in brizgam razjarjene pene. Moji loki so vedno širši in višji. Zaliv se širi. Zavesa se odpira v novo sivino brez meja, brez obale, brez trdnega. Nebo se spoprime z morjem.

Misliti ni več mogoče. Toda moram rešiti galeba. Moram, moram kot preblisk, ki me trmasto enakomerno kljubovalno spodbuja. On bi šel čisto gotovo reševat galeba! In pri tem bi imel na obrazu svoj večno nerodni smehljaj, tak, ki se neprestano nečemu opravičuje: Oprostite, prosim, da sem na svetu, da me morate prenašati, da sem vam v nadlego, oprostite, prosim, da me morate poslušati, prosim lepo, naj se vam ne zdi smešno, če rešujem galeba, galeb ali človek, mar ni to vseeno, človek je lahko ubog kakor galeb in galeb je lahko ubog kakor človek, prosim lepo, saj ni treba, da mi pritrjujete, ampak ubogo žival je treba rešiti, na vesti bi ga imel, uboega galeba...

Neba ni več. Pokrijejo ga morske pene, morje ga potegne vase.

»Kaj je z galebom?« vprašam, ko me položijo na pesek. Deklica se sklanja nadme in žveči tisto. Čutim, da se mi vzdiguje. Luka me prevali na trebuh in spet je bolje. Morje odteka iz mene, valovi se odmotavajo kakor rdeča nit iz klobčiča in se ravnajo v umirjeno ploskev.

Otok. Poljubljam tla.

»Vi pa galebi!« pravi deklica zaničljivo in maha z rokami. Prišli so drugi galebi in so ga rešili. Vidite, nič niste dosegli.«

»Kakooo? Kdo praviš, da so prišli in ga rešili?«

»Ga — le — bi. Vsi po vrsti, njegova mamica in očka, bratci in sestrice, tete in strici in tako naprej...« Žveči nožice rakcev.

»Res je,« reče Jakina, »nenadoma se je zgrnil oblak galebov in potem je vse izginilo nekam tja v daljavo, ne vem točno, mi smo morali po vas...«

»Nismo mogli gledati, kako vas bo vzelo kar tu pred našimi očmi,« reče Luka. »In barka je vzdržala, nisem si mislil.«

Galebi so rešili galeba, ljudje so rešili človeka — le čemu, za vruga, sem šla v morje?

Stara navada — železna srajca. Sprostim se. Stisnem veke. Ležim na hrbtu, diham globoko v bučanje morja. Nekaj v meni hoče, da bi zajokala. Zaradi sebe, kajpak. Kajti Jurij bi šel v morje zaradi galeba, samo zaradi njega. Imel bi ga na vesti, če tega ne bi bil storil, seveda. Ampak da bi jaz imela galeba na vesti?

Nekaj kasneje pravi glas deklice blizu mene: »Le kaj ji je? Tale galebji kujon ji je zmešal glavo.«

»Ali pa morje,« pristavi Luka. »Morje jo vleče k sebi.«

Kričeče rdeča kravata z modrimi pikami je odigrala važno vlogo v najinem življenju. Vprašal si me tako, da bi jaz rekla kot po navadi: Seveda, dragi moj, če je tebi všeč. Bila sem tako presenečena, da se nisem mogla pretvarjati: Veš kaj, tole pa vendar ni zate. To je za mlade in take, ki bi radi pritegnili pozornost pri pubertetnicah.

Ko si jo odvezal in se pri tem nerodno smehljaj (oprosti, prosim, da sem te razjezil), ko si jo odložil v predal in rekel: Le kaj mi je bilo, saj sem ga res polomil, sem zdeklamirala svoj vsakdanji: Toda če ti je všeč, navsezadnje...

Nekaj dni kasneje si odšel na pot — kravata je šla s teboj.

Najine spolne težave so se začele ravno v času, ko si nastopil s to kravato. Spolnost nama v desetih letih pravzaprav ni delala težav. Oba sva bila zmerna in tudi tvoje daljše odsotnosti me niso deprimirale. Zavedala sem se, da si boljšega moškega res ne morem želeti, če naj je resnica, da moškega najbolj spoznaš v postelji, kako se obnaša z žensko. Dovzeten za vse odtenke moje trenutne razpoloženi, partner, ki se prilagaja še moji prav nič usihajoči spolnosti, ki si me znal celo razvedriti, če je bil dan zame čemer in se je tesnobno plazila noč vame; ljubezenske igre niso bile perverzne, bile so nepozabna doživetja, ki so zmerom znova presenečala. Niti enkrat nisem pomislila, da bi utegnil prihajati k meni od drugih žensk. Ena izmed številnih dobrih lastnosti je bila namreč odkritosrčnost; zlagati se enostavno nisi znal. Najboljša potrditev temu je bila rdeča kravata.

Potem me nenadoma nisi mogel več zadovoljiti. Bliskovito sem dojela resnico, a jo že tudi sprejela. Morda bo drugič bolje, sem si rekla. Take stvari se dogajajo. Morda bi šel k zdravniku?

Dojel si tudi ti — mojo pripravljenost in moje usmiljenje hkrati. Pogled, s katerim si se zastrmel v moje golo telo, me je zbolel. Pogled slovesa ali nekaj takega. (Otožna reka na tvoji podobi.) Prodirno ostro in dokončno si se poslovil od mojih oči. Razorožil si me vseh mojih mečev pbdjetnosti, da sem kar splahnela.

Tisto noč si odšel. Prvič sem se zbala za tvoje življenje. Zjutraj si se vrnil. Živela sva, kajne? Ponoči si ostajal sam s svojimi knjigami v salonu pred mrtvo podobo na steni. Zakaj ne premakneš slike? Zdaj bi to lahko storil. Zdaj, ko si odhajal z doma z vsiljivo kričečo kravato. Sicer bi tudi jaz lahko to storila, ampak nisem. Sploh ne vem zakaj.

Govorice: Čisto je ponorel, ali kaj? Da ste ga videli! Mene bi bilo sram s tako avšo. Pa v teh letih. Naj se vsaj kam skrijeta. Pa če bi že bila ena sama. Včeraj sta primarširala iz gozda v Tivoli pri belem dnevu, tesno objeta. Jureta je obsedlo. Le zakaj, hudiča? Saj ima doma v redu žensko.

Molčala sem. Skoraj vsak dan sem skušala kje ujeti delček resnice. Begala sem po mestu, se skrivala v parku ali kje blizu gozda, posedala po kavarnah in slaščičarnicah, oprezovala pred kino po končanih predstavah — resnica pa se je še vedno skrivala nekje za mestnimi zidovi.

Šla sva v gledališče. Med omorom sem odšla na kavo. Ti si se nekam izgubil. Ko sem se vračala v dvorano, si se pomenkoval z nekim zelo mladim dekletom v kotu kadilnice. Končno me to ni presenetilo. Presenetilo pa me je tvoje obnašanje, tvoje nenavadno štrmenje v dekle: če rečemo, da kaj požiramo z očmi, potem je bilo še nekaj več kot to. Dojela sem, kako si jo hlatal, grizel, razgaljeval — ampak ni bilo samo to. In kaj je bilo še tisto drugo, v česar nisem mogla prodreti, da me je tako vznemirilo in mi sploh ni dalo več miru? In čim bolj sem si dopovedovala, da je le dolgolasa smrklija z mini cunjico iz srebrnkaste svile, ki verjetno zna znoreti priletne moške in se zabavati z več moškimi hkrati, pri tem pa spretno izpraskati lep kup bankovcev iz njihovih žepov, tem manj sem bila prepričana o tem. In me je najbolj motilo, da me je tokrat pustil na cedilu moj nezmotljivi prav že ob prvem vtisu.

Postala sem utrujena. Šla sem sedet nazaj na svoj sedež. Zakaj sem to storila, ne vem. Morda res zato, ker sem bila preveč utrujena. Ko so luči ugasnile, si prišel. Nekaj časa sem strmela na oder (prav nič se ne morem spomniti, kaj so igrali) in ko je med prizori za hip posvetil reflektor v naju — sedela sva zelo spredaj — sem se ozrla v tvoje naročje. Podzavestno torej se je moja glava obrnila v to smer. Kakor v težki mori se mi je nekaj zazdelo. Položila sem dlan na tisto mesto, za sekundo, dve, nič nisi opazil, zdelo se je, ko da iščem tvojo roko, navada, ki je ostala še iz prejšnjih časov, ko sva se zmerom med predstavo držala za roke, začutila sem nabrekli, postalo mi je neizmerno hudo, da bi zavpila, kot da sem te dokončno izgubila, da se je končalo nekaj lepega, da sem osiromašena za edino vrednoto, ki mi je še ostala, zdrobila se je podoba ljubezni v meni — ta nedoročena skrivnostnost, zavoljo katere je še obstajalo hrepenenje, upanje, iz katerega se je hranil moj vsakdan.

Po predstavi si odšel. Saj sem vedela, kam.

V jutru rahlo skodrane površine morja je pridrsal v zaliv bel gliser. Kakor razvajan razposajen otrok se je polastil otoka. V eni uri ga je popolnoma obvladal.

Črn pasji plemenitaš je ovohal moj šotor in me preteče izgnal na pečine. Sam se je spravil podenj, kot bi bil to pasji šotor. Otroci so kriče pretaknili vse koticke in končno odkrili osla. Iz dna svoje duše sem rotila duhove umrlih oslov, naj se maščujejo. In uslišali so me: truma otrok se je tuleče razlila na pesek v zalivu in z grozo, jecljaje zmedene besede, strmela nazaj v gozd.

Kaj takega pa še ne. Divji osel!

Dva starejša člana sta se odpravila, operjena od nog do glave s kamerami, stajali in puško (za vsak primer?) da ovekovečita zbežljanega osla, nesrečnega potomca, ki ne bo delal časti svoji sicer miroljubni pasmi.

In tu so zdaj vsi — kot bi bili na turistični razstavi. Gole lepoticice z bradatimi opičjaki znašajo pisano šaro na pesek. Nato vse razpostavijo po okusu redoljubne velike družine in po že v naprej določenem delovnem procesu zagori žar in zadiši meso. Nekdo poskrbi za transistor, ki takoj prežene glasove galebov in drugih ptic, pesem vetra in morja. Debeli gospod se guglje v mreži med bori in pridno srka iz čaše, debelušne gospe in gospodinje se vrte v »kuhinji«, drugi debeli gospod se pogaja z Luko za dva jastoga in ribe, ker vse tako kaže, da podvodni lovci ne bodo kaj prida ulovili. Dekleta se razgaljajo soncu po pečinah in kramljajo o krasotah otoka, otroci čofotajo po vodi in tulijo od preobilja.

Obtolčena in zakrpana ribiška barka se guglje zraven brezhibne jahte. In njun pogovor mi nosijo pritajeni valčki.

Jaz si lahko vse kupim, tudi otok in celo morje, pravi jahta.

Že, že prav, odrine barkača, toda jaz sem tu doma in morje in otok in ribe so moje od vekomaj.

Pha, se našopiri jahta, odpihnemo te kakor list, kajti tvoj čas je minil. Glej, stara si, pojema ti sapa in morje te bo pogoltnilo.

Misliš? se trmasto roga stara. Res je, stara sem in grda, pa tudi zvita sem. Spoznam se na morje in na vreme, tako kakor tvoj kompas in barometer. Ne, četudi me bo morje požrlo, bodo moji ljudje še vedno poslušali pesem vetrov in morja, o čemer se tebi še sanja ne.

Letoviški otroci so skakali v barko, se smejali motorju in skušali vreči mreže v morje. Jakina pa jih je z najbolj sočnimi psovkami spodila v vodo.

Andrina, deklica iz morja, je čepela na najvišji in najbolj strmi skali na obali in požrešno drobila rakce med zobmi. Gospe in gospodje so se s studom obračali proč. Otroci so vriskali pod njo v vodi in jo obmetavali s školjkami.

»Na, pojej še to!« Debel kamen je prifrčal vanjo.

Andrina se za vse to ni zmenila. Le včasih je pogledala k meni gor in mi pomahala. To se mi je zdelo zelo lepo od nje in bila sem potolažena.

»Pa tale pasji turizem,« si rečem in hočem pregnati psa iz šotora. Pasji pogled je bil sovražen, zloben.

»Hej,« pravim debelemu gospodu v mreži, »ali bi, prosim, izpraznili moj šotor?«

Očesce se prijazno smehlja. »Od kod pa ste vi?«

»Od tu.«

»Ste tu doma?«

»Zdaj sem, ja.«

»Ampak . . .«

»Prosim, spravite že tisto mrcino iz moje hiše.«

Potem so ljubega psička le odnesli iz šotora.

»Poslušajte,« so mi rekli, »tale otok moramo naseliti. Čudovita plaža. Pesek. Čudovit mir. To zeleno morje. Zaliv. Ah, pa bori. Tu bomo zgradili hotel. Otoček bo postal zlat.«

Luku so rekli: »Vi boste lovili za nas. Dobro boste zaslužili.«

»Kdo pa ste,« je vprašal nedolžni Luka, »da bi kupili otok?«

»Otoka ne morete kupiti,« se vmeša Jakina.

»Tudi morja ne morete kupiti,« je rekel Tonko.

»Kdo pa pravi, da bi kaj kupili? Mi smo od turistične zveze in samo ogledujemo. Mi hočemo pomagati razvoju naše občine in sploh — vse-splošnim potrebam gostov.«

Sonce je že obšlo dnevno pot, beli gliser pa se je še zmerom napihoval ob barkači. Tudi lepoticke in mladeniči so se že sparili po obronkih gozda, debele gospe so spekle ribe in skuhale jastoga ob pomoči Jakine, debeli gospodje so se nagugljali pod bori, otroci so se izkričali, le trasistor je gonil svoj divji ples. Naposled so že utrujeni pojedli ribe in dva jastoga in se počasi vkrcali.

Potem so zdrseli po zalivu z vsemi prižganimi lučmi kot svetleča se morska pošast, ki je s penečim se repom še dolgo pahljala proti nam.

Pustili so nam kup odpadkov in žerjavico.

S katerega sveta so prišli? Na pesku so odtisnili svojo sled, ki me bega. Pustili so mi strah.

Toda barkača ne joka, tudi Luka in Tonko in Jakina niso slabe volje. Andrina preskakuje skale in poje o deklici, ki ima lanene lase in jo ljubi kraljevič Marko.

Samo jaz se gnjavim. Predvsem še zavoljo osla, ki bo ovekovečen, in črnuha, ki si je dovolil zlesti pod moj šotor, kot bi bil pasja utica.

Otok in morje molčita. (Ribiči so se odpeljali na odprto morje.) Njun molk me vzdigne iz šotora in me zvabi na obalo, kjer se njuno molčanje spoji v medsebojnem dopolnjevanju. Mali rahli pljuski ob čerih dokazujejo njuno šepetajoče sožitje.

Tu, blizu obale stoji sivec v senci bora. Čisto sam na svetu. Strmi kakor morje in otok v tem trenutku. Zasedujem njegov pogled tja do daljnjih, zdaj nevidnih obal njegovega otoka. Na kaj misli? Na beli kamen hiše v bregu, na rdeče oleandrovce in limonovce pred njo, na senco pod breskvami in jablanami, na strmo pot proti brajdam v bregu, na domače dvorišče in vodnjak, na kopico otrok, na njihove igre, na to, kako ga je včasih kdo

potrepljal in mu celo dal kako slaščico, kdo drug pa ga je obrcal in ozmerjal, misli torej na udarce in tovore, na pisano življenje, na trušč in nemir, na gibanje, na vse, kar ga je nekoč obdajalo . . . Ne morem vedeti, koliko tega hrepenenja je v tvojem srcu, koliko neizjokane žalosti je zaprte v tvoji noranosti; tebi je usojena vdanost.

Torej brezdomstvo. Ali prekletstvo — ali radost neomejene svobode? Zate, sivec, kot se vidi, tole ni radost. Blagroval bi bič, ki bi te tolkel, brco gospodarja bi bil sprejel s ponižno zahvalo, saj bi bil to dotik človeka, ki si mu služil. In kakšno zadovoljstvo, če bi se okoli tebe zgrnili otročaji iz tvoje soseske, ti ponagajali malo za šalo malo za res!

In če že zbežim na otok ali kamorkoli v samoto — mar mi more odvzeti breme, ki me tišči? V tem trenutku me bega misel na tisto trdovratno, a nemočno strašno vdano zagledanost v praznoto konca.

Bi mi torej mogel odvzeti smisel ribiške družine nekaj bremena? Za hip se oprimem tega izhodišča. Otok — zaprt v morju. Jaz — otok, ki ga ruši morje? Otok in morje sta doumna. Ampak jaz?

Kaj sploh hočem? Kaj počenjam tu?

Zavrtelo se mi bo. Toliko je vprašanj, toliko iskanj, odgovorov nanje.

Ribiška družina me sploh ne pomiri. Obratno. Pogled nanjo me čutno bega, da bi se ji pridružila. Da bi živela kot Andrina in se navadila jesti surove komorane in rakce, da bi iz dna sebe zapela svojo pesem, da bi se vsa izlila v to, kar me obdaja.

Potem bi brezdomstvo ne bilo več prekletstvo, ampak radost večne svobode.

Nesmisel. Andrina ne bo večno čepela na skali in jedla rakce in pela svoje pesmi. In dobila bo moža, morda celo vdovca. In malo verjetno je, da bo gnjavila sebe in njega zavoljo duhov in spominov na umrle . . . In Jakina se čisto dobro prilagaja svojemu Luku, ki je že v letih in njuno življenje poteka z naravo.

Sedem v travo, na puhla, vroča tla pod borovce. Tako prideš z zaprtim smehom, nekoliko začudenim vprašanjem z neke druge obale, sedeš na oster skalni rob in mi pomoliš razprskane dlani: Od trnja, rečeš. Mala muca je zašla med trnje, pa ni mogla ven . . . (Seveda je bilo to še pred davnimi časi, nekje na začetku.)

Zelo nerodno si tam sedel. Zdel si se mi hudo potreben koga, ki bo s teboj vred poslušal valove, veter, ptice in skrbel za mačke in pse, ki bo končno pazil nate. In morda s teboj celo o čem glasno razmišljal. Lepo, rečem, zelo lepo od tebe. Te boli?

To ni nič. Saj se komaj pozna.

Muca ti je zlezla v naročje. Nekaj časa je prijetno žmrkala, se z gobčkom dotikala tvojih rok, potem pa je naenkrat stegnila glavo in ti skočila iz naročja.

Kar izginila je, si rekel. In še opraskal sem se zaradi nje.

Take so, sem rekla.

Take ste, si rekel in me objel. Poljubila sem ti dlani, žmrkala sem pod tvojim božanjem in nisem šla od tebe.

Razvadil si me. Človek se sam od sebe ne spremeni. Potem sem hotela zmerom več. Ker sem dobila dom, sem se pričela bati, da ga ne izgubim. Imeti samo tebe je bilo premalo. Prepričana sem bila, da imam vso pravico imeti tvoje življenje. Kako trdovratno sem vrtala v to neznanko, in bolj ko sem te hotela imeti, manj sem te imela.

Tišino morja je razparal šumeči val maestrala. Dvignila sem se in mu šla naproti kakor vzdih bolečine, prihajajoče iz globin morja. Za hip sem ji prisluhnila — in že se je razbohčila kakor ognjeni cvet, kot golota razprtih stegen in mladih prsi, ki se ponujajo za novce, za zlate zapestnice in biserne uhane, krznene plašče, ali pa niti za to ne, le za zabavo — in to, to je bilo najbolj neznosno.

Prišel si z nekega daljšega potovanja. Nekaj nepomembnih vprašanj in odgovorov. Slabo pripravljena večerja, brez okusa. In jaz nepočesana, na pol oblečena, razmetana kuhinja.

Lahko noč, sem rekla in šla v spalnico.

Do tedaj še nisem mislila na kak izhod, na primer na ločitev. Čemu bi mislila nanjo? Ločitev bi bila konec tega, moj konec, jaz pa sem zdaj živela ravno od obupa in vizije ognjenega cveta — nenadomestljivega erosa mladosti, ki se je tako brezsravno razkrivala pred menoj in te mi kazala, kako divje, obupno hlastaš po tem, kar sva oba zamudila. Ko sem legla na nepostlano posteljo, me je pričelo zebsti. Zunaj je vladal topel maj, tu je bilo hladno, neprezračeno, oken nisem več odpirala, kot bi se bila bala, da bi zunanji svet kaj videl in slišal . . .

Tam si. Sam. Še sva. In čemu mora biti ravno to najbolj človeško zdaj zapreka, kritična razpoka, ki se vedno bolj širi med nama? Zebe me. Moram k tebi, vseeno.

Najdem te pod podobo, pol obraza imaš v dlaneh. Ko se ozreš vame, si daleč, razoran obraz se malo začudi in spet uplahne vase. Pravzaprav se mi zdiš star.

Ne, si pravim, to je prva faza. Z vso silo odženem preblisk samozadovoljstva: nemogoče, da bi še norele za njim . . .

Pojdi spat, rečeš. Kot ukaz.

Stopim bliže, glas se mi zatrese. (Prvič in zadnjič sem spregovorila o tem.)

Šel jih boš spet loviti, kajne? Toda doklej še? Ko ti ga tudi njih mlada mednožja ne bodo mogla več vzdigniti? Boš šel v morje?

Bolečina me skazi, ne polepša, kajti bila je mrka, zlohorna in zahrbtna. Iščem novih besed, da bi te dotolkla:

Pojdi v morje! Čemu bi se še plazil pred deklinami in prosjačil? Čemu tako ponižanje? Ponižanje za tvoja leta? Mislim, da bi nam morala leta prinesti tudi dostojanstvo . . . Čez nekaj let se ti niti najslabša candra ne bo hotela več ponuditi. Razen če bi to storila iz neskončnega usmiljenja . . .«

Govorim o dostojanstvu, pa sem se ponižala do dna. Po obrazu se ti razlije močna rdečica. Koliko je še tu tiste nepomagane dobrodušnosti, ki

sem jo znala, kot sem mislila, tako dobro obračati sebi v prid? Zasrepiš, kakor vsakdo, ki ga zmoti vsiljivec iz njegovih razmišljanj. Pokažem še nekaj narejenega prezira, da bi te obdržala v nemoči na tleh — toda tedaj se nekako vzpneš, potegneš se iz sebe z nerazumljivimi besedami, ki se slišijo kot vzdih.

Mižim in čakam. Morda celo na udarec. Nič ne storiš. Nič takega kar upam. (Če me udariš, se boš pokesal, saj te poznam. Tak človek ne more ravnati drugače, ne sme. Vsakdo kdaj izbruhne, toda *tak* človek se pokesa.) Nobene besede. Skozi priprti pogled se mi oddaljuješ in zmajuješ z glavo.

»Odkod si prišla, deklica —
tvoji lasje so kakor lan
mehki in dišeči, tvoji lasje
so kakor klasje žita v soncu,
tvoje roke so nežne, dobre, vabljive
kakor roke izsanjanih vil,
in tvoje oči, deklica, so otožno vdane
kakor spominčice.
Prišel bo . . .«

Zdi se, da si Andrina kar sproti izmišlja besedilo, njena pesem o deklici je zmerom daljša. S podvitimi nogami čepi vrh skale, a tokrat ne oprezuje za plenom. Preteguje se, da suva z glavo, da ji dolgi, rahlo skodrani lasje opletajo po zraku, lasje, ki jim niti voda, sol, sonce, veter ne morejo odvzeti bleščeče svetlo rumene lepote.

Odkod si, Andrina? Je res Tonko tvoj brat in Jakina tvoja mati? Odkod si, deklica, z lanenimi lasmi, ki poješ o sebi in svoji ljubezni? Zakaj si prišla prav na ta otok? Na moj otok, da me ne potolažiš, ampak vznemiriš.

Ne bi smela priti. Ne bi smela peti te pesmi. Posebno dobro si se izmislila to z očmi.

Grem na drug konec. Tam te ne vidim, dekletce, in ne slišim. A, glej, veter nosi tvojo pesem s seboj. Obšel je zaliv, se pretegnil čez borovo hosto in me našel. To je bila tramontana, ki je prinašala rdeči zaton.

Nenadoma si ovrгла vse moje skrbno postavljene hipoteze. Še več. Lažje se je sprijazniti z armado poklicnih in nepoklicnih lahkoživk, kakor z eno samo deklico z lanenimi lasmi.

Za trenutek sem jo ugledala med cipresami. Bil je lep pogreb, so rekli. Zelo veliko ljudi in vencev, dva govora, petje. Slišala sem peti celo črnoglavko — mladi kosi so se valjali na grobovih. Sploh ne vem več, kakšen je bil pogreb, kaj so peli in kako, kaj so govorili — že drugi dan je vse zbledelo.

In ti, Andrina, si mi odkrila zdaj tisto deklico. Neverjetno si mi obudila vse podrobnosti: kratko krilce, tesno opeta temna bluza okoli drobnih prsi, nežen, zelo bled obraz, obdan z dolgimi, skoraj ravnimi zelo nežnimi, svetlimi lasmi. Dekle je jokalo — nihče ni tam jokal. Točilo je grenke, debele solze, v pravem pomenu besede. Še več. Bel obrazek je bil tako

neskončno potr, tako obupano žalosten, da sem se vprašala, čemu pravzaprav tako silno joka.

Torej si lahko odgovarjam na vprašanja, kakor že hočem, lahko si ustvarjam nove in nove hipoteze — saj domiselna sem bila zmerom — ampak za koga neki? Zdaj mi ne preostane drugega, da se sprijaznim tudi s teboj, dekletce. Morda te bom celo hotela poiskati.

Naš cilj naj bi bil torej poiskati si svoj kotic, najti sebe v njem. Najti svoj smisel in konec sveta. In želeli si tam umreti.

Smrt bi bila v tem trenutku le dopolnitev in končnost in ne morda zaslužena kazen.

Nekje v času in prostoru pride tak trenutek. Kakor preblisk, ki uniči vsa nakopičena sumničenja in celo prepričanja. Nenadoma postane spoznane zelo preprosto razložljiva stvarnost. Zapiše se lahko takole:

JURIJ PRAPROTNIK, 51, voznik rekorda LJ 135-102... je zdrsnil na blagem ovinku s ceste v morje in potonil v razmeroma plitki vodi. J. P. se je ubil po preišljenem načrtu (ali iz trenutnega nagiba?) potem ko se je naveličal svoje žene iz nekih razumljivih razlogov (ki jih ne bomo vnovič navajali), in ni mogel z njo več živeti niti v spolnem niti v duševnem sožitju... Sicer to še ni razlog za takšno odločitev; toda J. P. se je zaljubil v mlado žensko (komaj da jo poznamo) in to se navsezadnje moškemu v teh letih lahko primeri ob taki ženi — pa tudi ob neprimerno »boljši« ženski osebi. Izbruh te nenadne ljubezni je bil, kot vse kaže, zanj usoden. Morda se je ob dekletu, ki se mu je odzivala z vso nežnostjo in odkritostjo svojih let, telesno in duševno zlomil; morda je začutil bližajočo se usodno peripetijo svoje drame. Ni hotel dekleta vezati nase za preostanek življenja, ko se mu je impotenca že razkrivala ob dotiku z mlado, od življenja prekipevajočo ženskostjo? In če k temu dodamo v njegovi podzavesti še zmerom močno prisotno senco nekega davnega dogodka — smrti žene ob porodu edinega otroka, ki je nekaj kasneje tudi podlegel, lahko končamo to pripoved z vprašajem.

Bontempo bo prišel verjetno prej kot njegove ribe. Celo jastoga sem imela v vrši. Ravno ko sem se odpravljala iskat drugega, sem iz nekega trenutnega nagiba razmaknila trdo šibje njegove ječe. Samo za reženj.

»Reši se! Če hočeš svobodo, si jo zasluži!«

Lepota njegovih gibov me je presenetila. Ni divjal, ni se srdito zaletaval v luknjo. Ravno tako preišljeno s plesočimi umirjenimi gibi, kot je to vsakič počenjal pri gostiji z ježki, se je lotil osvoboditve. Dva dni nato se je ujel drugi. Zdaj lovim jastoge zato, da jih izpuščam iz ječe na svobodo. Muca skače okoli mene in prijetno renči. Zdi se, da ji igra ugaja. Kar dobro se ujemava. Preži ob mojih gibih in skoraj vsakič ugane namero.

Lovim torej ribe in imam srečo. Nekaj mi jo je podarila Andrina. Še malo mi ni všeč, da je odšla. Kje so zdaj njene sanje, njene pesmi? (Ne jokaj, deklica, prišel bo spet — drugi bo prišel — prišel bo na belem konju — rade sanjarijo o belem konju — in deklice ga bodo obsule z rožami, on

pa se bo zmenil samo za tvojo rožo, za tvoje srce — in deklica ne bo več nesrečna.)

Tu je samo morje, ki mrmrajoče obliva otoček, ki srdito udarja vanj in ruje pečine in bore, tu je galeb, ki se požrešno zaganja za ribo, čriček, ki neumorno žaga svojo pesem v zelenju. So tudi umirajoči osli in žalostni jastogi v vršah.

Veter od vzhoda mi prinese glas deklice Andrine: Reši sebe, pusti galeba! (Laže je rešiti galeba kakor sebe.)

Potem se vzdignem kakor val. S toplim levantom vdihnem težke vonjave, da me pozaba zanese čez vodovje na kake druge obale. Pustila sem smrt, ker mi je dana pozaba. Kajti življenje mi je tu obudilo pohlep po uživanju teh danih trenutkov, morje je odplahnilo razjedajočo misel, morje je pogoltnilo preteklost in mojo smrt s tvojo, Jurij, morje me je vrnilo.

Veter zdrsi čez obraz, veter mi vzame breme vesti, vzame mi moje maščevanje, ker zdaj nisem več le prosojna tančina svojemu možu, s katero je prekrival preteklost . . .

Zaprede se mi v lase, zapoje mi okoli ušes. Povem vam, da je to najbolj čudovito potopovanje, ki si ga morete misliti. Žal, vsakemu veter ne poje.